

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Eurooppalaisten yritysten kilpailukyky”

(2005/C 120/17)

Euroopan komission puheenjohtaja Romano **Prodi** pyysi komission nimissä 20. helmikuuta 2004 Euroopan talous- ja sosiaalikomitealta valmistelevan lausunnon aiheesta ”Eurooppalaisten yritysten kilpailukyky”.

Asian valmistelusta vastannut ”talous- ja rahaliitto, taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 20. syyskuuta 2004. Esittelijä oli Bruno **Vever** ja apulaisesittelijä Susanna **Florio**.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 27.–28. lokakuuta 2004 pitämässään 412. täysistunnossa (lokakuun 27. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon äänin 105 puolesta, 3 vastaan 2:n pidättyessä äänestämästä.

1 Tiivistelmä

1.1 Euroopan kilpailukykyyn kohdistuu entistä suurempia haasteita. Eurooppa on joutunut puristuksiin yhtäältä suurten teollistuneiden kilpakumppaniensa ja toisaalta halvalla tuottavien, voimakkaasti kasvavien talouksien väliin. Samanaikaisesti kasvu on hidastunut ja investoinnit koulutukseen, tutkimukseen ja uuteen teknologiaan ovat huomattavasti myöhässä, kun taas kansainvälisesti kilpailevien eurooppalaisten yritysten siirtäminen muualle kiihtyy.

1.2 Eurooppalaisilla yrityksillä on työmarkkinasuhteita arvostavan yhteiskuntamallin johdosta kuitenkin runsaasti kilpailuetuja:

- Unionin kansainvälinen kauppa osoittaa sen voimakkaan osallisuuden globalisaatioon.
- Unionin laajentuneet sisämarkkinat ovat nyt maailman suurimmat markkinat.
- Unionin rahaliitto, vaikka kaikki jäsenvaltiot eivät vielä kuulukaan siihen, on ainutkertainen edistysaskel.
- Meneillään olevalla Lissabonin ohjelmalla pyritään muun muassa uudistamaan unionin kilpailukykyä kestävästi

1.3 Koska osa näistä kilpailueduista on toistaiseksi pikeminkin meneillään olevia prosesseja kuin pysyviä saavutuksia, unionissa vallitsee myös epäkohtia, jotka haittaavat yritysten toimintaa ja jotka vaikuttavat kasvun ja työllisyyden tämänhetkiseen taantumaa. Seuraavat ovat esimerkkejä epäkohdista:

- Euroopan oikeudellinen ja hallinnollinen ympäristö ei edistä tarpeeksi yrittäjyyttä.
- Vielä keskeneräisillä yhtenäismarkkinoilla on jäljellä liikaa esteitä.
- Rahaliiton toteutumisesta huolimatta todellista talousliittoa ei vielä ole.

- Lissabonin strategian kilpailukykytavoitteen saavuttamisessa on yhä enemmän viivästyksiä.

1.4 Komitea korostaa, että eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn palauttaminen edellyttää neljää, komitean mielestä kiinteästi toisiinsa liittyvää seikkaa.

1.4.1 Ensimmäinen painopisteala on talouden toimijoiden luottamuksen palauttaminen

- selventämällä Eurooppa-hankkeen visiota maailmanlaajuisessa ympäristössä

- yksinkertaistamalla unionin ja jäsenvaltioiden sääntelyä, jolloin annettaisiin tilaa yhteiskunnallis-ammattilliselle itse- ja yhteissääntelylle

- helpottamalla yritysten perustamista ja kehittämistä esimerkiksi riskipääoman, yrittäjäkoulutuksen ja pk-yrityksille tarjottavien tukipalvelujen avulla

- tukemalla nykyistä enemmän yritysten innovatiivisia eurooppalaisia aloitteita ja muiden yhteiskunnallis-ammattillisten toimijoiden aktiivista osallistumista

- lisäämällä etenkin iäkkäimmille työntekijöille suunnattuja koulutus-, pätevyitymis- ja uudelleen koulutusohjelmia.

1.4.2 Toinen painopisteala on yhtenäismarkkinoiden toteuttamisen kannalta olennaisen lainsäädäntötyön loppuunsaattaminen. Sitä ei saisi enää lykätä Lissabonissa asetetun, kilpailukykyä koskevan määräajan eli vuoden 2010 jälkeen. Kilpailukykyyn jatkuvan ylläpitämisen myöhempää tarvetta ei saa kuitenkaan unohtaa. Tavoite edellyttää

- yhteisön säännösten voimaansaattamisen tehostamista, mikä edellyttää jäsenvaltioiden entistä parempaa vastuullistamista; velvollisuutensa laiminlyöneiden jäsenvaltioiden EU-tukia voidaan tarvittaessa kohdentaa nimenomaan voimaansaattamisen viivästysten korjaamiseen

- yritysten jo liian kauan odottamia päätöksiä kaksoisverotuksen poistamiseksi, unionin alv-järjestelmän yksinkertaistamiseksi, pk-yritysten käytettävissä olevan eurooppayhtiön yksinkertaistetun säännösten laatimiseksi ja yhteisöpatentin käsittelyn lukkiutuneen tilanteen purkamiseksi
- hallinnollisen yhteistyön vahvistamista, yhtenäismarkkinoiden yhteisön tason tarkastuksia, tullimaksujen yhtenäistämistä unionin ulkorajoilla sekä julkisten palvelujen tehostamista ja keskinäistä yhteistyötä, jonka ansiosta joissain tapauksissa voitaisiin myös kehittää yleishyödyllisiä palveluja yhteisön tasolla; näin kaupankäynnistä tulee nykyistä varmempaa ja joustavampaa.

1.4.3 Eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn parantaminen tarkoittaa myös dynaamisen, euroon perustuvan ja tarkoituksenmukaiseen rahapolitiikkaan tukeutuvan talousliiton kehittämistä kasvun ja työllisyyden edistämiseksi. Tavoite tulee sovittaa yhteen kilpailukykyä koskevan määräajan kanssa eli on tähdättävä vuoteen 2010. Tämä edellyttää seuraavia seikkoja:

- Rahaliittoa laajennetaan uusiin jäsenvaltioihin asteittain mutta ilman perusteettomia viivästyksiä.
- Rahoitusta koskevien jäsenvaltioiden lakiehdotusten yhteydessä edellytetään etukäteistä eikä jälkikäteistä yhteisön lausuntoa.
- Verotusta yhtenäistetään oloissa, jotka ovat yhteensopivia kaupankäynnille avoimen, investointeja houkuttelevan ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen pyrkivän talouden kanssa, tarvittaessa yhteistyötä luojittamalla.
- Toteutetaan toimia, joilla tuetaan suoraan taloudellista toimintaa ja talouskasvua Euroopassa: julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhankkeiden kehittäminen Euroopan laajuisten uusien perusrakenteiden rahoittamiseksi koko laajentuneessa unionissa; sellaisen unionin teollisuuspoliittisen lähestymistavan vahvistaminen, jonka avulla voidaan edistää investointeja uuteen teknologiaan, tutkimukseen ja koulutukseen sekä myös ohjata kilpailu- ja kauppapolitiikkaa; eurooppalaisten teknologiasurssien hyödyntäminen suurissa, yhteistä strategista etua edistävissä hankkeissa, joihin kuuluvat myös turvallisuuskysymykset.
- Vahvistetaan yhteisön talousarviota ja kohdennetaan sitä uudelleen niin, että se vastaa tämän yhteisen talouspolitiikan painopistealoja.

1.4.4 Lissabonin strategiaan sisältyvien rakenneuudistusten toimeenpano edellyttää nykyistä enemmän päättäväisyyttä ja johdonmukaisuutta, siten että

- tehdään nykyistä tarkempia vertailevia arvioita uudistusten ja investointien todellisesta tilanteesta, olivatpa uudistukset sitten taloudellisia (markkinoiden avautuminen, rahoituksen saatavuus, tutkimuksen vahvistaminen), yhteiskunnallisia (koulutus, työmarkkinat, sosiaaliturva, henkiseen pääomaan tehtävät yritysten sijoitukset), hallinnollisia (julkistalouden alijäämien vähentäminen, sääntelyn yksinkertaistaminen) tai ympäristönsuojeluun liittyviä
- sovitetaan nämä uudistukset nykyistä paremmin yhteen muun muassa niille asetetun kilpailukykytavoitteen kanssa lisäten samalla unionin toimielinten osallistumista ja yksinkertaisten yhteensovittamisprosesseja
- lujitetaan työmarkkinaosapuolten asemaa uudistusten suunnittelussa, toteuttamisessa ja valvonnassa sekä investointien hankinnassa.

1.5 Johtopäätöksenä komitea toteaa, että eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn heikkoudet ovat nyt se kova hinta, joka unionin täytyy maksaa siitä, että Euroopassa ei ole tarpeeksi yrittäjähenkä, unionin päätöksenteko ja mukautuminen kansainvälisiin muutoksiin on hidasta, unionin toteuttamista ei ole saatettu loppuun useilla aloilla, uudistusten toimeenpano on viivästynyt ja että unioni hyödyntää omia valttejaan riittämättömästi, usein lyhytjänteisesti ja joskus epäjohtonmukaisesti eli itselleen haitallisesti. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan päättäväistä toimintaa. Toimien onnistuminen edellyttää aiempaa määrätietoisempaa kasvuhakuista lähestymistapaa, uuden ponnien antamista niin kysyntään kuin tarjontaan liittyville taloudellisille tekijöille sekä Euroopan yhtenäismarkkinoiden joustavuuden ja suorituskyvyn lisäämistä. Komitea yhtyy erityisesti viimeisimmässä keväthuippukokouksessa annettuun kehoitukseen edistää uudistukseen tähtääviä kumppanuuksia sekä jäsenvaltioiden että unionin tasolla siten, että työmarkkinaosapuolet osallistuvat nykyistä tiiviimmin niihin. Komitea korostaa, että on pitäydyttävä tinkimättömästi vuoden 2010 määräajassa. Siihen mennessä on pantava täytäntöön sekä Lissabonin uudistukset että toteutettava yhtenäismarkkinat ja todellinen, kilpailukykyinen talousliitto käyttäen täysin hyödyksi rahaliitosta saadut kokemukset ja ottaen täysimittaisesti huomioon kestävä kehityksen asettamat vaatimukset.

2 Johdanto

2.1 Käsillä oleva lausunto on laadittu vastauksena Euroopan komission puheenjohtajan Romano **Prodin** 20. helmikuuta 2004 Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle esittämään pyyntöön laatia valmisteleva lausunto. Hän pyysi komiteaa esittämään analyysin ja suosituksia eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn ongelmista. Erityisesti tulee määrittää yritysten merkittävimmät vaikeudet ja yritysten toimintaympäristön luomat esteet sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja tilanteen korjaamiseksi eurooppalaisen yhteiskuntamallin puitteissa.

2.2 Useissa tuoreissa analyyseissä, kuten vuoden 2003 heinäkuussa valmistuneessa **Sapirin** selvityksessä, korostetaan unionin kilpailukykyyn kohdistuvan entistä suurempia haasteita. Unioni on joutunut puristuksiin yhtäältä suurten teollistuneiden kilpakumppaniensa, kuten Yhdysvaltojen ja Japanin, ja toisaalta koko ajan enemmän uutta teknologiaa hyödyntävien ja samalla koulutukseen ja perusrakenteisiin investoivien, halvalla tuottavien ja voimakkaasti kasvavien talouksien, kuten Kiinan ja Intian, väliin. Käytettävissä olevista tiedoista (esimerkiksi vienti, vaihtotase, yritysvoittojen kehitys jne.) ilmenee, että Euroopan talous ja useimmat eurooppalaiset yritykset ovat erittäin kilpailukykyisiä. Kuitenkin monet merkit ovat hälyttäviä: hidas kasvu sekä investointien että kysynnän riittämättömyys, työllisyysilanteen määrällinen ja toisinaan myös laadullinen heikkeneminen (epävarmuus), Euroopassa sijaitsevien tuotantolaitosten sulkemiset, tutkijoiden muuttovirta, julkistalouden alijäämien kasvu, sekä sosiaaliturvan kasvavat kulut väestön vanhetessa, mikä aiheuttaa pahoja rahoitusongelmia.

2.3 Korvatakseen Euroopan korkeita kustannuksia (työ, verotus, lainsäädäntö) monet yritykset ovat päättäneet lisätä automaatiota (tuotannossa, hallinnossa) tai päätyneet yritysten joidenkin tai useiden osien laajamittaisiin siirtoihin unionin ulkopuolisiin, halvemmän työvoiman ja vähäisemmän sääntelyn maihin ja varsinkin maihin, joiden talous kasvaa voimakkaasti.

2.4 Olisi ilman muuta epärealistista pyrkiä estämään keskitehtyjen toimenpitein tällaiset strategiat. Unionin talous on erottamaton osa maailmantaloutta, joka globalisoituu jatkuvasti entistä enemmän. Tämä prosessi on peruuttamaton ja edistää siihen osallistuvien maiden kehitystä sekä kansainvälistä vakautta, mikäli sitä valvotaan riittävästi todellisen taloudellisen ja sosiaalisen edistyksen aikaansaamiseksi.

2.5 Tätä taustaa vasten kaksi vaatimusta tulee kuitenkin selkeästi esille.

2.5.1 Nyt jos koskaan on tarpeen määrittää globalisaatiolle puitteet nykyistä tehokkaampien ja oikeudenmukaisempien kansainvälisten sääntöjen avulla. Kilpailukyvyn haastetta ei missään tapauksessa tule samastaa kontrolloimattomaan kustannusten leikkaamisen kierteseen, jossa ei oteta huomioon terveyttä, turvallisuutta, sosiaalista kehitystä, tasapainoista ja kestävää kehitystä ja ympäristönsuojelua koskevia edellytyksiä. Sille tulee päinvastoin luoda kansainvälisesti tunnustettu viitekehys, johon liittyvät kilpailu, turvallisuus, laatuksymyksiä, sosiaalisia oikeuksia ja ympäristöä koskevat vähimmäisehdot. Kansainvälisten sääntely- ja kehityselinten, jotka ovat vielä tois-taiseksi liian tehottomia ja lokeroituneita, tulee osallistua aktiivisesti tähän prosessiin. Näitä elimiä ovat muun muassa

Maailman kauppajärjestö, Kansainvälinen valuuttarahasto, Maailmanpankki ja Kansainvälinen työjärjestö. Sen vuoksi komitea on tehnyt WTO:n Dohan ohjelmaa koskevia ehdotuksia ja tukenut ohjelmaa ja on nyt hyvin huolissaan neuvotte-lujen edistymisvaikeuksista.

2.5.2 Lisäksi on pikaisesti parannettava Euroopan kilpailukykyä ja samalla turvattava sen taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys, yhteenkuuluvuus, työpaikat ja ympäristönsuojelu. Tämä edellyttää sitä, että eurooppalaisen yhteiskunnallisten suhteiden mallin yhteydessä hyödynnetään nykyistä paremmin eurooppalaisten yritysten kilpailuedut ja korjataan epäkohdat tai kompensoidaan ne korkean laadun ja tuottavuuden avulla silloin, kun niitä ei voida rakenteellisista syistä korjata (esimerkkinä Euroopan ja kehitysmaiden väliset työvoimakulujen erot).

2.5.3 Ei ole realistista eikä toivottavaa, että Euroopan unioni ryhtyisi hinta- ja kustannuskilpailuun selkeästi heikommin kehittyneiden kansantalouksien kanssa, koska Eurooppa ei voi kompensoida eroa korkeammalla tuottavuudella. Tämä pakottaa Euroopan talouden kehittymään jatkuvasti ja kilpailemaan etenkin vahvistamalla tuottavuuttaan määrällisesti ja laadullisesti sekä parantamalla erityisesti teknologista innovointikykyään, mikä edellyttää vastaavasti lisää henkilöstö-, teknologia-, teollisuus- ja rahoitusinvestointeja.

3 Eurooppalaisten yritysten kilpailuedut

3.1 Voimakas osallisuus globalisaatioon

3.1.1 Eurooppa on nykyään yksi maailman tärkeimmistä kauppakumppaneista. Se on sekä maailman suurin tuoja että viejä. Vientikilpailukykyä ja kansainvälisen kilpailukyvynsä säilyttämiseksi eurooppalaiset yritykset pyrkivät parantamaan tuottavuuttaan ja optimoimaan näin kustannukset (myös palkkakustannukset), varmistamaan tuotteiden ja palvelujen laadun sekä mukautumaan entistä paremmin markkinoihin toimimalla innovatiivisesti. Tämän ansiosta ne pystyvät toimimaan valtaosalla taloudellisen toiminnan sektoreista, joista mainittakoon

- elintarviketeollisuus, jossa ne ovat kaupankäynnin kärkijalla
- tärkeimmät teollisuudenalat, esimerkiksi auto-, ilmailu-, kemian- ja rakennusteollisuus, julkiset urakat ja tietoliikenne; näillä aloilla eurooppalaiset yritykset ovat niin ikään parhaiden joukossa
- energian tuotanto ja jakelu — öljy, ydinvoima, kaasu, vaihtoehdotiset energiamuodot — sekä ympäristöteknologiat

— palvelut, joissa eurooppalaiset yritykset ovat usein maailman kärkisijalla: kauppa, rahoituspalvelut, vakuutuspalvelut, liikennepalvelut, suunnittelu- ja asiantuntijapalvelut, tietokoneohjelmistot, matkailu, terveyspalvelut jne.

3.1.2 Eurooppalaiset yritykset investoivat niin ikään paljon eri puolilla maailmaa ja edistävät näin ollen useiden maailman alueiden ja varsinkin Aasian voimakkaasti kasvavien talouksien kasvua. Vaikka nämä kilpailevatkin Euroopan kanssa useilla aloilla, ne ovat myös Euroopan taloudelle ja sen yrityksille välttämättömiä teollisia ja kaupallisia kumppaneita sekä palveluiden ja tavaroiden tarjoajina että niiden toimittajina, alihankkijoina ja asiakkaina.

3.1.3 Eurooppalaisilla yrityksillä on kehitysmaissa erittäin tärkeä rooli, ja niiden tulisikin toimia mallina kyseisten maiden sosiaalisten normien kehittämiseksi etenkin ILO:n määrittelemien sosiaalisten perusoikeuksien täytäntöönpanoon liittyvissä kysymyksissä. Komitea jatkaa tätä koskevaa toimintaansa ja osallistuu hankkeisiin, joilla pyritään edistämään sosiaalisen ulottuvuuden huomioon ottamista kansainvälisessä kaupassa.

3.1.4 Euroopan unioni tukee eurooppalaisten yritysten kansainvälistä kaupankäyntiä ja investointeja. Unioni ajaa yhteinäisesti Euroopan komission välityksellä niiden etuja kansainvälisissä neuvotteluissa etenkin WTO:ssa.

3.2 Maanosan suuret markkinat

3.2.1 Yhtenäismarkkinat ovat eurooppalaisten yritysten suurin etu. Ne on luotu yhteisten sääntöjen sekä vastavuoroisen tunnustamisen yleisperiaatteen pohjalta ja niitä on täydennetty useilla yhdenmukaistamistoimilla, jotka on toteutettu noin 1 500 direktiivin, 300 asetuksen ja miltei 20 000 yhteisen säännön avulla. Valtaosa yritysten toimintaa sääntelevästä lainsäädännöstä perustuu niihin. Yhtenäismarkkinoiden talous- ja työllisyysvaikutukset, joita korostettiin jo **Cecchinin** selvityksessä 1980-luvun lopulla, ovat yhä ajankohtaisia, vaikka selvityksessä esitetyt ennusteet eivät olleetkaan täysin toteutuneet määrääjän umpeutuessa vuonna 1992, koska taloussuhdanteet olivat huonot ja yhteisön ohjelman täytäntöönpano oli vielä kesken.

3.2.2 Unionin sisämarkkinat ovat nykyään maailman suurimmat. Niihin kuuluu 25 jäsenvaltiota, ja ne toimivat läheisessä yhteydessä muiden Euroopan maiden, kuten Sveitsin ja Norjan kanssa. Lisälaajentumisiakin on suunnitteilla. Yli 500 miljoonaa eurooppalaista muodostavat siis yhdessä suuret sisämarkkinat, joiden painoarvo on suurempi kuin Amerikan tai

Kiinan markkinoiden. Tätä erittäin merkittävää seikkaa tulisi korostaa nykyistä enemmän eurooppalaisille.

3.2.3 Nämä vapaudet ovat edistäneet Euroopan yhteenkuuluvuutta ja antaneet lisäksi yrityksille mahdollisuuden kehittää kauppaa ja myös yhteistyötä, rakenneuudistuksia ja fuusioita, mikä on antanut useille niistä kansainvälisen ulottuvuuden. Samalla on varmistettu unionin yhteenkuuluvuus. Myös pk-yritykset ovat hyötynet eurooppalaisista alihankinnoista sekä yhteisön sisäisten muodollisuuksien poistamisesta. Euroopan laajuisten liikenne-, energia- ja tietoliikenneverkkojen yhteydessä on kehitetty perusrakenteita. Suuret teollisuushankkeet (esimerkiksi Airbus ja Euroopan avaruusjärjestö) ovat edistäneet tutkimusta ja innovaatiota kaikenkokoisissa yrityksissä. Suuret markkinat ovat edistäneet paitsi työllisyyttä myös työntekijöiden, tutkijoiden ja opiskelijoiden liikkuvuutta. Yli miljoona ihmistä on hyötynyt Erasmus-ohjelmasta.

3.2.4 Ennen yhtenäismarkkinoita vallinneita julkisen alan monopoleja on lisäksi jo poistettu tai poistetaan parhaillaan useiden mm. liikennettä, energia-alaa ja postialaa koskevien direktiivien ansiosta. Tässä yhteydessä komissio myös varoo asianmukaisesti puuttumasta yleishyödyllisten palvelujen käsitteeseen, joka on kiinteä osa eurooppalaista taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen mallia — jopa enemmän kuin yhtenäismarkkinoiden asettamien vaatimusten takia tarvittava kilpailun vapauttaminen.

3.3 Rahaliitto

3.3.1 Euron käyttöönotto oli yhtenäismarkkinoiden merkittävin välivaihe ja tärkeä edistysaskel eurooppalaisten yritysten kilpailukyvyssä. Luodessaan yhteisen valuutan kahdelletoista jäsenvaltiolle ja yhdistäessään näin 300 miljoonaa eurooppalaista euron käyttöönotto poisti valuuttakurssiriskin, pienensi liiketoiminnan transaktiokuluja ja teki taloutta koskevista tiedoista pysyvästi vertailukelpoisia. Euro on myös kansainvälinen valuutta. Vaikka sen tämänhetkinen yliarvostus suhteessa dollariin häittää vientiä — helpottaen samalla erityisesti öljyn ja raaka-aineiden tuontia — vaihtosuhte, joka oli päinvastainen vain muutama vuosi sitten, kehittyi edelleen tulevaisuudessa.

3.3.2 Rahaliitto, joka on toistaiseksi ainutkertainen maailmassa, on myös osoittanut Euroopan kyvyn hoitaa menestyksekkäästi suurta innovatiivista ja motivoivaa hanketta, jolla on suurta vaikutusta kansalaisiin ja yrityksiin. Se on vahvistanut huomattavasti Euroopan ulkoista julkisuus kuvaa ja lujittanut sen neuvotteluasemaa eurooppalaisten yritysten hyväksi.

3.3.3 Euroon liittyvällä kasvu- ja vakaussopimuksella pyritään taloudellisen lähentymisen vähimmäistasoon säännöillä, joilla rajoitetaan julkistalouden alijäämää ja inflaatiota. Sopimuksen ansiosta yritysten on entistä helpompi tehdä suunnitelmia vakaissa, niiden kilpailukykyä edistävissä oloissa. Sopimus on myös ensimmäinen askel kohti todellisesti yhdennettyä talousliittoa. On selvää, että kestävä rahaliitto ei voida saavuttaa ilman täydentäviä kehitysaskelaita, joista osa liittyy yritysten kilpailukykyyn ja jotka ovat Lissabonin strategian keskeinen osatekijä.

3.4 Lissabonin kunnianhimoinen uudistustavoite

3.4.1 Lissabonissa vuoden 2000 maaliskuussa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa päätettiin sekä jäsenvaltioiden että unionin tasoisesta laajasta taloudellisten, yhteiskunnallisten ja hallinnollisten uudistusten ohjelmasta. Sen avulla Euroopasta on määrä tehdä vuoteen 2010 mennessä maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin osaamiselle rakentuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Strategia ohjaa Euroopan taloutta yhdistämään voimansa globalisaation haasteisiin vastaamiseksi entistä kilpailukykyisemmässä Euroopassa.

3.4.2 Uudistukset ovat tarkoituksenmukaisia, ja ne liittyvät eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn suurimpiin haasteisiin. Niillä pyritään

- helpottamaan rahoituksen, myös riskipääoman saatavuutta varsinkin pk-yrityksille ja innovatiivisille yrityksille
- keventämään työn, erityisesti vähäistä ammattitaitoa vaativan ja heikosti palkatun työn, verotusta, jotta vähennettäisiin työvoimakustannusten työllistämistä ehkäisevää vaikutusta
- vähentämään julkistalouden alijäämää, mikä liittyy hintavaakauteen ja verotuksen kohtuullistamiseen
- edistämään innovaatioita, sillä niistä riippuu eurooppalaisten yritysten teknologinen kapasiteetti
- mukauttamaan yleissivistävää ja ammatillista koulutusta, jotta voidaan muun muassa vastata nykyistä paremmin taloudellisiin, ammatillisiin ja teknologisiin haasteisiin
- modernisoimaan työmarkkinoita, jolloin voidaan helpottaa työn tarjonnan ja kysynnän kohtaamista, parantaa työtilastustilannetta sekä työpaikkojen laatua ja työolosuhteita ja

lisätä laitteistojen käyttöintensiiteettiä tuottavuuden parantamiseksi

- varmistamaan sosiaaliturvajärjestelmän tehokkuus ja kestävyys, vaikka kustannusten kasvu ja etenkin väestön ikääntyminen aiheuttavat ongelmia
- vähentämään sääntelyä sekä jäsenvaltio- että unionitasolla
- sisällyttämään ympäristönsuojelu ja kestävä kehitys muihin politiikkoihin nykyistä paremmin vuoden 2001 kesäkuussa Göteborgissa pidetyn Eurooppa-neuvoston kokouksen jatkotoimena.

3.4.3 Myös Lissabonin strategian menetelmät ovat tarkoituksenmukaisia, sillä niihin sisältyy

- uusi aikataulu välivaiheineen yhtenäismarkkinoiden toteuttamiseksi
- vuosiarviointi Eurooppa-neuvoston kevätkokouksessa
- ”avoin koordinoitimenetelmä” yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi hyviä käytänteitä hyödyntäen
- yksityissektorin sekä julkisviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan kumppanuuksien keskeinen rooli
- työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun korostaminen.

3.4.4 Lissabonin strategia on jo tuottanut ensimmäisiä myönteisiä tuloksia:

- Uudistustarpeet on tiedostettu perinteisten jakolinjojen ulkopuolella.
- Informaatioteknologia ja innovaatiot etenevät nopeasti.
- Yritysten perustamista ja pk-yritysten rahoitusta on lisätty.
- Kehityksen kestävydestä kannetaan aiempaa suurempaa huolta. On toteutettu toimia julkisten palvelujen tehostamiseksi ja julkistalouden alijäämän vähentämiseksi, sosiaaliturvan lujittamiseksi ja sen rahoituksen tasapainottamiseksi sekä ympäristösäännösten laatimiseksi ja ympäristöä vähemmän kuormittavan tekniikan soveltamiseksi energialalla ja teollisuudessa.
- Työmarkkinaosapuolet osallistuvat yhteiskunnallisiin uudistuksiin.
- Lainsäädännössä ja hallinnossa toteutetaan yksinkertaistamistoimia, vaikka ne eivät olekaan laajamittaisia.

3.4.5 Lissabonin strategian kunnianhimoinen kilpailukykyta-voite ei olisi realistinen ilman unionin toimielinuudistusta. Juuri tämä tehtävä annettiin Eurooppa-valmistelukunnalle, jonka kokoonpano oli unionin historiassa täysin uudenlainen. Valmistelukuntaan osallistui paitsi jäsenvaltioiden ja unionin toimielinten myös ehdokasvaltioiden edustajia, jäsenvaltioiden parlamenttien edustajia ja kansalaisyhteiskuntaa edustavia tarkkailijoita. Eurooppa-valmistelukunta ehdotti perussopimusten muuttamista siten, että toimielinjärjestelmää nykyaikaistetaan, yksinkertaistetaan ja mukautetaan suurimittaiseen laajentumiseen sekä tehdään sopimuksesta nykyistä ymmärrettävämpi ja suurta yleisöä kiinnostavampi. Uudessa sopimuksessa tulee myös ottaa huomioon eurooppalaisen yhteiskuntamallin ansiot: työllisyyden ja sosiaalisen kehityksen arvostuksen yhdistäminen kilpailukykyyn tavoitteluun. EU:n 25. kesäkuuta 2004 hyväksymässä uudessa sopimuksessa nimetäänkin unionin tavoitteiksi muun muassa erittäin kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous, jossa pyritään täystyöllisyyteen ja sosiaaliseen edistykseen, sekä korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen. Komitea kannattaa tätä yhtenäisen kokonaisuuden vaatimusta, jossa kilpailukyky yhdistetään muihin sosiaalisen ja laadullisen edistyksen tavoitteisiin, ja toteaa samalla, että vielä ei olla lähelläkään tavoitteen saavuttamista, koska useat esteet heikentävät edelleen Euroopan kilpailukykyä.

4 Eurooppalaisten yritysten kilpailuhaitat

4.1 Yrittäjyyden riittämätön tukeminen

4.1.1 Koska osa Euroopan kilpailueduista on toistaiseksi pikemminkin meneillään olevia prosesseja kuin pysyviä saavutuksia, unionissa vallitsee epäkohtia, jotka haittaavat yritysten kilpailukykyä ja pahentavat kasvun ja työllisyyden tämänhetkistä taantumaa.

4.1.2 Yrittäjyyttä koskevat keskustelut, joita on käyty hiljattain komission julkaistua asiaa koskevan vihreän kirjan, ovat vahvistaneet, että kaikenkokoisilla yrityksillä on useimmissa Euroopan maissa omien sanojensa mukaan jokapäiväisiä ongelmia, jotka johtuvat

- sääntelyn monimutkaisuudesta sekä jäsenvaltio- että unionitasolla
- yleisesti korkeista veroista ja sosiaaliturvamaksuista
- usein esiintyvistä vaikeuksista saada rahoitusta
- riskinottajien saaman tuen vähäisyydestä, mukaan luettuina vaikeudet saada toinen tilaisuus silloin, kun ensimmäinen yritys ei ole menestynyt

— yrityksissä tarjolla olevien työpaikkojen ja työnhakijoiden ammattipätevyyden välisestä yhteensopimattomuudesta.

4.1.3 Komitea korostaa myös Euroopan melko heikkoa työllisyystilannetta varsinkin Yhdysvaltoihin verrattuna. Tilanteella on kielteisiä vaikutuksia Euroopan kilpailukykyyn, sen yleisesti ottaen korkeaan verotukseen sekä sosiaaliturvajärjestelmien tasapainoon.

4.1.4 Monista yrittäjistä tuntuu, että unioni tuottaa yhä lisää selvityksiä Euroopan kilpailukykyyn heikentymisestä sen sijaan, että ryhdyttäisiin käytännön toimiin, joista saataisiin todennettavia tuloksia. Tähän ovat sen sijaan pystyneet unionin tärkeimmät kilpailijat Yhdysvalloista Kiinaan.

4.1.5 Komitea toteaa, että työmarkkinaosapuolet ovat hyvässä asemassa kilpailukykyä ja yrittäjyyttä tukevien käytännön toimien toteuttamiseksi. Useat esimerkit osoittavat, että niillä on tässä suhteessa usein erittäin tärkeä rooli. Komission olisi pitänyt korostaa vihreässä kirjassaan työmarkkinaosapuolten asemaa liikellepanevana voimana.

4.1.6 ETSK korostaa myös, että niin kutsutun osuus- ja yhteisötalouden piirissä toimivat tahot joutuvat usein kohtamaan samoja, esim. verotukseen liittyviä esteitä kuin edellä on lueteltu sekä muita esteitä, jotka voivat koskea esim. julkisia hankintoja tai kilpailusääntöjä. ETSK katsoo, että näiden ongelmien torjumiseen tähtäävillä erityisratkaisuilla EU:n talous- ja työllisyyskehitystä voidaan edistää merkittävästi.

4.2 Jatkuvat esteet

4.2.1 Saavutetusta edistyksestä huolimatta yhtenäismarkkinat eivät ole edenneet riittävästi useilla aloilla. Näin on erityisesti palvelualalla, joka edustaa 70:tä prosenttia talouden toiminnasta mutta jolla harmonisointi ja vastavuoroinen tunnustaminen ovat vielä kaukana tavoitteesta. Myös julkisestorin avaaminen kilpailulle on viivästynyt usein tavoin.

- Esteitä on aloilla, joilla eräissä maissa on edelleen monopoleja, kuten liikenne, energia, postilaitos ja, tosin nykyään vähemmässä määrin, tietoliikenne.
- Julkiset hankinnat ovat suljettuja (alle 10 prosenttia niistä on tehty muiden kuin oman maan yritysten kanssa).
- Hallinto on lokeroitunutta, vaikka yhtenäismarkkinoiden hallinnointi edellyttää yhteistyön lisäämistä hyvin monilla aloilla (esimerkiksi verotus, tulli, poliisi- ja oikeuslaitos, kilpailu, petostentorjunta ja ympäristönsuojelu).

4.2.2 Kilpailulle avaamisia on jo toteutettu, on meneillään tai kaavaillaan, ja kyseisillä aloilla esiintyy toisinaan viivästyksiä. Kysymykseen yleishyödyllisten palvelujen asemasta yhtenäismarkkinoilla ei kuitenkaan ole vielä saatu selvyyttä. Yleishyödyllisten palvelujen erityisasema on jo sisällytetty useisiin direktiiveihin, jotka koskevat tietyn alan avaamista kilpailulle, ja se on otettu yleisesti huomioon Amsterdamin ja Nizzan sopimuksissa. Komissio valmistelee lisäksi laaja-alaista välinettä, jonka avulla yleishyödyllisten palvelujen rooli yhtenäismarkkinoilla voidaan määrittää aiempaa täsmällisemmin. On kuitenkin todettava, että keskustelu on toistaiseksi juuttunut jäsenvaltioiden julkisten palvelujen rooliin unionin yhtenäismarkkinoilla ja ettei sen yhteydessä ole millään tavalla pohdittu sitä, millaista etua voisi olla yleishyödyllisten palvelujen määrätietoisesta kehittämisestä yhteisön tasolla ja millaisin ehdoin se voitaisiin toteuttaa. Tätä kysymystä ei kuitenkaan voida nykyisin sivuuttaa keskusteltaessa laajentuneiden yhtenäismarkkinoiden tulevaisuudesta ja eurooppalaisten yritysten tulevasta kilpailukykyvyydestä.

4.2.3 Yhteisön tason sääntelyn kehittämisen lisäksi jäsenvaltiot jatkavat itse sellaista sääntelyä, joka voi monimutkaistaa tai jopa haitata yhtenäismarkkinoiden toimintaa yritysten näkökulmasta. Direktiivillä 83/189 otettiin käyttöön menettely ennakoimoiuksen tekemiseksi komissiolle, mutta komissio voi toimia tehokkaasti vain kaikkein ilmeisimmissä tapauksissa, koska sillä on liikaa tehtäviä ja laajentuminen vielä lisää niitä.

4.2.4 Lisäksi kaikki jäsenvaltiot ovat saattaneet direktiivit vaillinaisesti voimaan, ja 10 prosenttia, tietyillä aloilla jopa 25 prosenttia direktiiveistä on tällä hetkellä pantu puutteellisesti täytäntöön. Myös rikkomuksia on liikaa: komissiossa on meneillään tutkimukset tai toimenpiteet noin 1 500 tapauksessa.

4.2.5 Verotuksen yhdentäminen yhtenäismarkkinoilla on aivan liian riittämätöntä, mikä johtuu muun muassa siitä, että neuvoston on tehtävä päätöksensä yksimielisesti. Erityisen tärkeää on poistaa kaikki kaksoisverotus, kehittää yhtenäinen perusta yritysverotukselle ja yksinkertaistaa yhteisön alv-järjestelmää.

4.2.6 Eurooppalaisten yritysten kilpailua haittaa myös henkisen omaisuuden suojelun monimutkaisuus ja kalleus. Lisänä ovat hankkeen jatkuva viivästyminen (30 vuoden ajan!) ja yhteisöpatentin ennakoitu hinta.

4.2.7 Mainittakoon myös viivästykset eri Euroopan laajuisten verkkohankkeiden toteuttamisessa laajentuneessa Euroopassa. Niille ei ole vielä löytynyt julkista, yksityistä tai yhteisörahoitusta.

4.2.8 Työllisyyden ja työmarkkinoiden huono tilanne johtuu osittain suoraan yhtenäismarkkinoiden toteutumisen viivästy-

sestä. Kun Euroopan unionissa on nyt 15 jäsenvaltion sijasta 25 jäsenvaltiota, kysymys työllisyyden parantamisesta eri näkökohtineen (koulutus, ammatillinen ja maantieteellinen liikkuvuus, työpaikkojen laatu, uudelleen koulutus jne.) on entistään ajankohtaisempi.

4.2.9 Yhtenäismarkkinoilla sovelletaan vapaan liikkuvuuden ja vapaan sijoittautumisen periaatetta laajentumisen takia toistaiseksi rajallisesti, koska uusien jäsenvaltioiden kansalaisiin aiotaan soveltaa poikkeusjärjestelyjä jopa seitsemän vuoden ajan. Kyseiset rajoitukset häiritsevät laajentuneen unionin työmarkkinoiden esteetöntä toimintaa ja voivat haitata uusissa jäsenvaltioissa toteutettavia koulutus- ja uudelleen koulutus-toimia. Myös uusista jäsenvaltioista kotoisin olevat henkilöt, jotka toivovat voivansa ryhtyä itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi EU:n 15 vanhan jäsenvaltion alueella, kohtaavat esteitä.

4.3 Talousliiton puuttuminen

4.3.1 Rahaliiton ansiosta ei ole tapahtunut dynaamista talouskasvua, jota sen oli määrä edistää. Keskeisenä syynä on se, ettei rahaliittoa ole vielä seurannut todellinen talousliitto. Liiton hahmotelmaksi luotu vakaus- ja kasvusopimus on aiheuttanut ongelmia viime aikoina. Sitä noudatetaan puutteellisesti useissa maissa, muun muassa Saksassa ja Ranskassa, joissa on ylitetty julkistalouden alijäämän kolmen prosentin raja. Lisäksi on herännyt kysymyksiä sopimuksen (jonka vakausosio on selvästi tarkempi kuin kasvuosio) vaikutuksista taloudellisen toiminnan vähäisyyteen. Sopimuksen rajojen ja rajoitusten korvaamiseksi tulisi kehittää nykyistä yhdenmetympi talouden lähestymistapa, josta ollaan vielä kaukana, kun talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen koordinointi on toistaiseksi alkutekijöis-sään.

4.3.2 Euroalueeseen kuuluvien valtioiden muodostama euroryhmä on pysynyt toistaiseksi löyhärakenteisena, melko näky-mättömänä ja olennaisesti hallitustenvälisenä, kun taas Euroopan keskuspankissa noudatetaan federalistista mallia. Euroopan talousasioita käsittelevän euroalueen hallituksen luomisesta ollaan vielä kaukana.

4.3.3 Ecofin-neuvosto itse on kaukana Euroopan talous-asioita käsittelevästä euroalueen hallituksesta, sillä sen jäsenet puolustavat mielellään omia kansallisia etujaan, mitä edistää useissa asioissa vallitseva yksimielisyystvaatimus. Näin ollen Euroopassa ei ole harmonisoitu veropolitiikkaa riittävästi.

4.3.4 Joitakin vuosia sitten perustetulla kilpailukykyneuvostolla ei ole erityissuhdetta Ecofin-neuvostoon. Sen on vaikea hoitaa tehokkaasti tehtäväänsä, joka on väistämättä moni-alainen ja kiinnostaa neuvoston kaikkia kokoonpanoja.

4.3.5 Komitea pahoittelee myös sitä, että uusi perustuslakisopimus on talousliiton syventämisen osalta viimeistelemätön ja konservatiivinen, toisin kuin useat sen määräykset muilla aloilla. Euroopan talouden yhteenkuuluvuuden ja kilpailukykyyn liittyvän lähentymisen kannalta olisi ollut tarkoituksenmukaisempaa, että komissiolle olisi annettu todellinen ehdotusten tekijän eikä vain suositusten antajan rooli sekä talouspolitiikan laajoja suuntaviivoja että julkistalouden alijäämiä koskevilla kysymyksissä.

4.4 Rakenneuudistusten puute

4.4.1 Kevään huippukokouksissa jäsenvaltiot ovat asettaneet etusijalle uusien keskustelujen käymisen Lissabonissa jo asetetuista tavoitteista, vaikka tämä on merkinnyt uusien vaatimusten lisäämistä sen sijasta, että jäsenvaltioissa toteutettuja uudistuksia olisi arvioitu ja vertailtu. Kohtuuttoman monet jäsenvaltiot ovat lisäksi jättäneet työmarkkinaosapuolet osin uudistusten määrittelyn ja täytäntöönpanon ulkopuolelle; työmarkkinaosapuolia ei ole juurikaan kuultu eikä mainittu uudistusten etenemistä koskevilla selvityksissä.

4.4.2 Sen lisäksi, että jäsenvaltiot ovat toimineet pidättyvästi uudistuksia koskevilla kysymyksissä, on esiintynyt seuraavallaisia viivästyksiä:

4.4.2.1 Unionin 25 jäsenvaltiota ovat sopineet yhteisön tasolla toteuttavansa yhtenäismarkkinat useilla aloilla (mm. energia, palvelut, julkiset hankinnat, Euroopan laajuiset verkot, julkisten palvelujen mukauttaminen), mutta ne ovat vastahakoisia hyväksymään tarvittavat toimenpiteet määräaikaisten puitteissa.

4.4.2.2 Jäsenvaltiasoilla saavutetut tulokset ovat epätasaisia. Uudistuksissa pisimmälle ehtineet jäsenvaltiotkin ovat jäljessä suorituskykyisemmistä unionin ulkopuolisista maista, ja kokonaisuudessaan unionin kilpailukyky on vieläkin riittämätön. Suorituskyvyn parantaminen aiempaan verrattuna ei kuitenkaan ole uudistusten ainoa päämäärä, vaan päämääränä on myös ja ennen muuta se, että unionin suorituskyky olisi muita parempi. Erityisesti on huomattava seuraavat seikat:

4.4.2.2.1 Markkinoiden avaaminen on edistynyt huomattavasti televiestintäalalla. Myös energiamarkkinoilla (kaasu ja sähkö), joilla hinnat ovat usein vielä liian korkeat, on otettu edistysaskelia, joskin vähemmän kuin televiestintäalalla. Postialan avaaminen edistyy eräissä maissa hitaasti: tavoite on toistaiseksi vain osittainen, ja välietapeista on sovittu vuoteen 2009 saakka. Liikenteen infrastruktuurien osalta viivästyksiä esiintyy edelleen kuljetusmuotojen yhdisteltävyydessä ja nykyaikaistamisessa, mikä vaikuttaa etenkin Euroopan laajuisia verkkoja koskevien hankkeiden toteuttamiseen.

4.4.2.2.2 Rahoituksen saatavuutta koskevilla kysymyksissä meneillään on Euroopan rahoitusmarkkinoiden integrointi, jota euron käyttöönotto on edistänyt. Toimintaansa aloittelevien

yritysten sekä pk-yritysten rahoituksen saannin helpottamiseksi on toteutettu erilaisia toimenpiteitä. Mahdollisuudet kerätä riskipääomaa ovat kuitenkin vielä riittämättömät. Lisäksi yhteisön rahoitusmarkkinoiden yhdistyminen on edelleen liian riippuvainen sääntelystä; yhteiskunnallis-ammattilliseen yhteissääntelyyn, sellaisena kuin se on määritelty ja rajattu EU:n toimielinten 16. joulukuuta 2003 tekemässä sopimuksessa, olisi voitu kannustaa enemmän.

4.4.2.2.3 Julkisen talouden vajeet vaihtelevat maittain: eräiden jäsenvaltioiden julkinen talous on ylijäämäinen (esim. Tanska, Suomi, Luxemburg ja Ruotsi), kun taas eräissä muissa valtioissa (esim. Saksa, Ranska, Italia ja Portugali) vaje on saavuttanut tai ylittänyt vakaussopimuksessa vahvistetut rajat. Maat, joissa alijäämä on liian suuri, ovat myös eniten myöhässä rakenneuudistusten toteuttamisessa.

4.4.2.2.4 Innovointiin kannustamisesta voidaan todeta, että tutkimusmenot ovat edelleen riittämättömät: ne ovat 1,9 prosenttia BKT:sta, kun Yhdysvalloissa vastaava luku on 2,6 prosenttia. Myös yritysten investoinnit ovat Yhdysvalloissa kaksi kertaa suuremmat kuin 15 jäsenvaltion EU:ssa. Lissabonin strategian mukaisesta tavoitteesta ollaan kaukana. Tavoitteen mukaan tutkimus- ja kehitysmenojen on oltava 3 prosenttia BKT:sta, ja yksityisen sektorin on rahoitettava tästä kaksi kolmasosaa. Tutkimusmenoja ei myöskään ole koordinoitu tarpeeksi keskenään eikä suhteessa Euroopan tutkimuksen puiteohjelmaan. Se, ettei Euroopalla ole riittävästi yhteistä politiikkaa strategisilla aloilla, vaikuttaa teknologiainvestointeihin. Etenkin uutta teknologiaa koskevien patenttien määrässä Eurooppa on pahasti jäljessä Yhdysvalloista tai Japanista. Yhtenä synä on se, ettei yhteisöllä vielä ole tehokasta ja kustannuksiltaan kohtuullista patenttijärjestelmää.

4.4.2.2.5 Työmarkkinoiden kehitys vaihtelee maittain hyvin paljon: eräissä maissa työllisyysaste on kokonaisuudessaan korkea, kun taas toiset maat kärsivät rakenteellisesta vajaatyöllisyydestä. Huomattavia uudistuksia on vireillä työmarkkinoiden toiminnan kehittämiseksi, joustavuuden parantamiseksi sekä työpaikkojen tarjonnan ja kysynnän yhteensovittamiseksi. Jotta eurooppalaiset sitoutuisivat Lissabonin strategiaan, on kuitenkin välttämätöntä, että näiden uudistusten avulla saadaan pikaisesti aikaan pysyviä määrällisiä ja laadullisia parannuksia jatkuvaan koulutukseen ja työllisyyteen asianmukaisen lainsäädännön tai työehtosopimusten puitteissa. Investointeja tarvitaan vielä erityisesti työpaikkojen ja ammattipätevyysien laadulliseen kehittämiseen mm. koulutustoimien avulla. Työmarkkinaosapuolten kuulemisen sekä niiden kanssa ja niiden välillä käytävien neuvottelujen avulla tulee varmistaa, että uudet järjestelyt mahdollistavat tosiasiallisesti työllisyyden ja työehtojen kehittymisen siten, että voidaan vastata kansainvälistä kilpailukykyä koskeviin haasteisiin. Wim Kokin raportissa korostetaan asianmukaisesti ensisijaisia toimia, jotka tulee toteuttaa, jotta tilanne saataisiin korjatuksi kestäväällä tavalla.

4.4.2.2.6 Sosiaaliturvan rahoituksen varmistamiseksi on vireillä useita uudistuksia, joiden tavoitteena on varmistaa järjestelmän rahoitustasapaino ottaen huomioon ikääntyneiden osuuden kasvu kaikkialla EU:ssa. Sosiaaliturvamaksut olisi mukautettava odotettavissa olevaan eliniän pitenemiseen, ja ihmisiä tulisi kannustaa käyttämään täydentäviä vakuutusjärjestelmiä ja eläkerahastoja. Uudistukset kylläkin kehittyvät, mutta Barcelonassa vuonna 2002 tehdyistä sitoumuksista huolimatta ne ovat viivästyneet huomattavasti täydentäviin sosiaaliturvajärjestelmiin liittyvissä kysymyksissä, ja niihin liittyy myös täytöntöpano- ja tehokkuusongelmia, kuten liian yleinen käytäntö jäädä ennakkoikäisesti eläkkeelle. On huolehdittava erityisesti siitä, että sosiaaliturvajärjestelmiä uudistetaan tasapuolisesti ja ettei uudistusten yhteydessä synny uusia syrjäytyneiden ryhmiä, sillä se vaikuttaisi Euroopan talouselämään kielteisesti niin sosiaalisessa kuin taloudellisessakin mielessä.

4.4.2.2.7 Valtaosalla unionin jäsenvaltioista on yleisesti ottaen erittäin tehokas ja kehittynyt koulutusjärjestelmä, vaikkakin se on osittain vielä liian etäällä talouden todellisuudesta ja asianmukaisista työmarkkinoille pääsyn mahdollisuuksista. Koulutukseen pääsevien karsinta on usein liian valikoivaa, eivätkä koulutusjärjestelmät ole tarpeeksi hienosyisiä, jotta niiden avulla voitaisiin tehokkaasti tukea elinikäistä oppimista. Vastaavuuksien vahvistamiseksi ja oppimismuotojen kehittämiseksi on vireillä vaihto-ohjelmia. Koulutusta vahvistaa myös Internetin käyttömahdollisuuksien yleistäminen.

4.4.2.2.8 Sääntelyn yksinkertaistaminen ja sen laadun ja tehokkuuden parantaminen on tarpeen kaikissa unionin jäsenvaltioissa, vaikka eräät valtiot ovat aloittaneet tähän tähtäviä ohjelmia aikaisemmin kuin toiset. Yritysten ja pienyritysten perustamiseen liittyvien menettelyjen yksinkertaistaminen on yleensä etusijalla, koska tämä vaikuttaa taloudelliseen toimintaan ja työllisyyteen. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota yritysten toimintamenettelyiden ja niiden kehittämisen tukemiseen. Siten voidaan lisätä tehokkuutta ja tukea tuottavuuden kasvua, mikä parantaa kilpailukykyä.

4.4.2.2.9 Kestävää kehitystä koskeviin Kioton sopimusten jäsenvaltiokohtaisiin täytäntöönpanotoimenpiteisiin on ryhdytty vaihtelevalla menestyksellä. Pohjoismaissa ympäristönsuojelulla on perinteisesti ollut vankka asema. Muissa maissa on ryhdytty uudenlaisiin toimenpiteisiin, ja hyvien käytäntöjen vaihto kannustaa sellaisiin toimiin, joista on saatu hyviä kokemuksia (esim. vapaaehtoiset käytännösäännöt, julistukset, ympäristömerkit ja päästölupien jakaminen). Tässä yhteydessä on ehdottomasti huolehdittava siitä, että unionin kilpailukykystrategia tukee ympäristönsuojelupolitiikkaa ja ympäristönsitoumuksia ja ettei se millään tavoin haittaa ympäristönsuojelupolitiikan toteuttamista.

4.4.3 Kaiken kaikkiaan uudistusten tilanne on vielä hyvin sekava. Kilpailukykyyn heikkenemisestä on laadittu runsaasti selvityksiä, ja erilaisia "prosesseja" tai strategioita kilpailukykyyn elvyttämiseksi on kosolti (esim. Luxemburgin, Cardiffin, Kölnin,

Lissabonin, Göteborgin ja Barcelonan prosessit). Unionilla on kuitenkin vaikeuksia panna tekemänsä päätökset täytäntöön (yhtenäismarkkinat, rahoitusala, osaamiseen perustuva talous, ympäristöalan huippuosaaminen jne.).

4.4.4 Euroopan talous- ja työllisyystilanne on kuitenkin jatkuvasti huonontunut Lissabonissa vuonna 2000 pidetyn huippukokouksen aikaisen suotuisan suhdanteen jälkeen. Syynä ovat olleet sekä investointien että kysynnän riittämättömyys lähinnä raha- ja finanssipolitiikan rajoitusten vuoksi sekä moninaiset muut kumuloituvat syyt: epävarmuutta aiheuttavat terroristi-iskut, kansainväliset jännitteet, rahoitus- ja pörssi-markkinoiden häiriöt sekä öljyn hintakehitys. Vaikutukset taloudellisten toimijoiden luottamukseen ja toimintaan ovat olleet negatiivisia. Kasvu hidastui 3,5 prosentista (2000) 1,6 prosenttiin (2001), ja vuodesta 2002 lähtien kasvua on ollut vain 1 prosentti. Työllisyys on heikentynyt, ja työttömyysaste on yli 8 prosenttia. Vaikka Euroopan taloudelliset ja sosiaaliset olot heikkenevät, kasvu on ollut dynaamista Yhdysvalloissa (lähes 5 prosenttia). Siellä olosuhteet ovat tosin hyvin poikkeukselliset (huom. dollarin kurssi, budjettialijäämä, sotilasmenot jne.).

4.4.5 Lissabonin strategia on joutunut noidankehään: heikko kasvu vaikeuttaa uudistusten toteuttamista, ja uudistusten viivästyminen puolestaan aiheuttaa vahinkoa kasvun ja työllisyyden elvytykselle. Uudistustavoitteet, sitoumukset ja osallistuvien jäsenvaltioiden määrä ovat paisuneet, ja samanaikaisesti havaittavissa on puutteita yhteisvastaavuudessa, täytöntöpanossa ja koordinoinnissa, joten myös talous- ja työllisyysvaikutukset jäävät heikoiksi. Vaarana on kuvitella siitä, että strategian toteutus edistyy, vaikka tarvittaviin uudistuksiin ei ryhdytä riittävän määrätietoisesti. Tällainen "Lissabonin kupla" puhkeaisi varmasti jo ennen vuotta 2010.

5 Komitean suositukset

5.1 Talouselämän toimijoiden luottamuksen palauttaminen

5.1.1 Euroopan kilpailukyky on nähtävä osana kokonaisvaltaista sekä poliittista, taloudellista että sosiaalista hanketta, jota yhteiskunnallis-ammattilliset toimijat laajasti tukevat ja jossa ne ovat osallisina. Uuden perustuslakisopimuksen tulee vastata näihin odotuksiin.

5.1.2 On erityisen tärkeää, että tämä eurooppalainen hanke ymmärretään paremmin suhteessa koko ympäristöönsä: sekä suhteessa naapurimaihin että kansainvälisiin yhteistyökumppaneihin. Kysymystä Euroopan vetovoimaisuudesta ja sen mukautumisesta rakenteellisiin muutoksiin olisi käsiteltävä tarkemmin ja täsmennettävä suhteessa kysymyksiin, jotka koskevat kansainvälisiä sijoituksia, yritysten sijoittumista Eurooppaan ja niiden siirtymistä maailman muille alueille. Komitea odottaa WTO:n meneillään olevien neuvottelujen edistävän aiempaa toimivampien kansainvälisten sääntöjen luomista kaupan ja investointien maailmanlaajuisia sääntelyä varten.

5.1.3 Kansainvälisellä tasolla tarvitaan uusia sääntöjä, koska sääntely on nykyisin selvästi riittämätöntä. Euroopassa puolestaan on yksinkertaistettava sääntöjä, koska sääntöjä ja hallintomenettelyitä on liikaa. Tätä tarkoitusta varten tulisi

- uudistaa ennalta tehtävää vaikutusten arviointia, minkä ohella tulisi taata analyysin riippumattomuus, tutkia järjestelmällisesti perinteisen sääntelyn vaihtoehdot ja hankkeen vaikutukset yksinkertaistamiseen ja kilpailukyyn kehittämiseen sekä julkistaa analyysit säännöllisesti sääntöehdotusten kanssa
- varautua perusteamaan kaikki muutokset, jotka voisivat haitata vaikutusten arvioinnin yhdenmukaisuutta
- ottaa yritykset ja muut yksinkertaistamisprosessiin osallistuvat tahot mukaan jo lainsäädäntötyön alkuvaiheessa (perustetaan SLIM-ryhmät mieluummin etukäteen kuin jälkeen päin)
- kannustaa eurooppalaiseen yhteiskunnallis-ammattilliseen itse- ja yhteissääntelyyn palvelualoilla
- kannustaa valtioita samanaikaisesti tapahtuvaan yksinkertaistamiseen kansallisella tasolla sekä kansallisen ja yhteisön lainsäädännön yhteensopivuuden tutkimiseen.

5.1.4 Yritysten perustamista ja kehittämistä tulisi tukea määrätietoemmin erilaisilla toimintalinjoilla. Riskipääoman saatavuutta tulisi parantaa, jolloin Euroopan investointipankin toiminnan laajentaminen tälle alalle olisi perusteltua. Yrittäjien itsensä järjestämää yrittäjäkoulutusta tulisi lisätä ja pienyritysten tukiverkkoa tihentää kaikissa jäsenmaissa niin, että koordinoiti tapahtuisi Euroopan tasolla.

5.1.5 Yleisesti tulisi myös rohkaista yrityksiä, ammatillisia järjestöjä ja kansalaisyhteiskunnan eri toimijoita tekemään enemmän aloitteita Euroopan tasolla ja käyttämään enemmän hyödyksi uusia yhteistyön ja kaupan mahdollisuuksia, joita Euroopan yhdentymisen edistymisen tarjoaa. Niiden käytännön aloitteilla samoin kuin unionin ja jäsenvaltioiden toimielimiltä odotetuilla uusilla toimenpiteillä on ratkaiseva merkitys sille, että Euroopassa meneillään olevilla kilpailukyyn elvytystoimilla olisi myönteisiä tuloksia ja todellista vaikutusta ja että niiden erilaiset esteet saataisiin vihdoin poistettua. Tehokkaamman ja kilpailukykyisemmän Euroopan unionin luomisen ehtona on tällaisten taloutta ja yhteistyötä edistävien aloitteiden lisääminen ja molemminpuolinen vahvistaminen. Unionin jäsenvaltioiden ja alueiden viranomaisten tulee edistää näitä aloitteita ja luoda niitä varten suotuisa kilpailuympäristö.

5.2 Yhtenäismarkkinoiden loppuunsaattaminen

5.2.1 On korkea aika varmistaa 15:stä 25 jäsenvaltioon laajentuneiden yhtenäismarkkinoiden keskeisten sääntöjen toteuttaminen lyhyellä aikavälillä. Tätä ei tulisi lykätä Lissabonissa sovittua määräaikaa eli vuotta 2010 pidemmälle. Tavoite on tällä hetkellä välttämätön. Tulee kuitenkin muistaa, että yhtenäismarkkinoita on ylläpidettävä ja mukautettava jatkosakin.

5.2.2 Ensimmäisenä ehtona on taata direktiivien saattaminen aiempaa tinkimättömämmin osaksi kansallista lainsäädäntöä sovittuja määräaikoja noudattaen, kuten huippukokouksessa päätettiin. Hallitukset on saatava tuntemaan paremmin vastuunsa tässä kysymyksessä, ja tarvittaessa on velvollisuutensa laiminlyöneiden jäsenvaltioiden EU-tukia kohdennettava uudetaan ja suunnattava voimaansaattamisen parantamiseen. Direktiivit muodostavat enemmistön säädöksistä, mutta suoraan ja yhdenmukaisesti sovellettavien asetusten laajempi käyttö helpottaisi voimaansaattamista.

5.2.3 Kilpailukykyyn liittyvistä yhdenmukaistamisen painopisteistä voidaan mainita seuraavat:

- kaksinkertaisen verotuksen sisämarkkinoilla poistava säädös, joka korvaisi jäsenvaltioiden välille kasautuneet lukuisat, kirjavat ja epätäydelliset kahdenväliset sopimukset
- komitean useaan kertaan vaatimat, pk-yrityksille avoimet eurooppayhtiön yksinkertaistetut säännöt, jotka tarjoaisivat niille uusia kehitys-, yhteistyö- ja alihankintamahdollisuuksia Euroopassa rajavyöhykkeiltä alkaen
- yksinkertaisen, tehokkaan ja edullisen yhteisöpatentin nopea käyttöönotto, jonka jatkuva viivästyminen vahvistaa Euroopan rakenteellista kyvyttömyyttä pitää kiinni kilpailukykyä koskevista sitoumuksistaan
- todellisten sisämarkkinoiden saavuttaminen palvelualoilla ⁽¹⁾ asianomaisten ammattialojen aktiivisella myötävaikutuksella.

5.2.4 Myös hallinnollisen lokeroituneisuuden poistaminen on välttämätön ehto yhtenäismarkkinoiden vahvistamiselle, ja unionin tulisi edistää sitä nykyistä suuremmin. Siihen tulisi kuulua

- jäsenvaltioiden viranomaisten yhteistyön parantaminen Euroopan tasolla nykyisin 25 jäsenvaltiota käsittävien yhtenäismarkkinoiden hallitsemiseksi
- jäsenvaltioissa tapahtuvat yhteisön tarkistukset, joista tehtävissä selonteissa tulee tuoda esiin mahdolliset toimintaongelmat ja korjausmahdollisuudet

⁽¹⁾ ETSK valmistelee lausuntoa asiaa koskevasta direktiiviehdotuksesta.

- laajentumisen seurauksena tullien yhtenäistäminen ulkoraajoilla; jo ensimmäiseen vaiheeseen tulisi sisältyä yhteinen koulutusrunko sekä tulliviranomaisten harjoittelu- ja vaihto-ohjelmien tehostaminen
- eurooppalaisten vertailujen julkaiseminen toteutetuista julkisista hankinnoista
- julkisten palveluiden ylikansallisen koordinoinnin kehittäminen, minkä avulla voidaan valmistella soveltuvin osin näiden palveluiden tuomista tietyillä aloilla Euroopan tasolle.

5.3 Talousliiton kehittäminen

5.3.1 Todellisen talousliiton aikaansaaminen on keskeistä eurooppalaisten yritysten kilpailukyvyille ja välttämätöntä rahoituksen elinkelpoisuuden takaamiseksi. Euroopan tulee voida vastata makrotaloudellisesti nykyistä tarkoituksenmukaisemmin ja vakaammin kansainvälisiin suhdannevaihteluihin, olivatpa kyseessä tarjonnan tai kysynnän tukemista koskevat toimet. Yhteistä talouspolitiikkaa on ehdottomasti kehitettävä Lissabonissa sovittua määräaikaan eli vuotta 2010 silmällä pitäen. Tähän kuuluu

- euroalueen laajentaminen uusiin jäsenmaihiin, heti kun ne pystyvät noudattamaan kriteerejä kestävän kehityksen hengessä
- yhteisömetodin etujen kehittäminen (mm. komission selonteot ja ehdotukset, enemmistöpäätös neuvostossa) kaikissa sellaisissa talousalan kysymyksissä, jotka koskevat yleistä etua
- vakaas- ja kasvusopimuksen noudattaminen myös kilpailukykyisyyden haasteet huomioon ottaen eli asettamalla etusijalle investointiedellytykset eikä niinkään hallintokuluja.

5.3.2 Talousliittoa merkittävästi edistäviä toimenpiteitä olisivat seuraavat:

- yhteisön etukäteen (ei jälkikäteen) antama lausunto kansallisista rahoituslakihankkeista, jotta taattaisiin niiden yhdenmukaisuus talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen kanssa
- työllisyyden suuntaviivojen niveltäminen talouspolitiikan laajoihin suuntaviivoihin pelkän rinnakkainasettelun sijasta
- Euroopan rahoitusmarkkinoiden organisoimisen nopeuttaminen mukaan luettuna yhteiskunnallis-ammattilinen itse- ja yhteissäätely.

5.3.3 Yhtenä talousliiton ehtona on verotusperusteiden lähentäminen vapaaseen kauppaan perustuvan talouden ja investoinneille suotuisien olosuhteiden vallitessa. Verokantojen

vapautta voitaisiin noudattaa suoraan yhtenäismarkkinoihin kuuluvilla aloilla. Yhteisesti neuvotellut veronkevennykset olisivat välttämättömiä työllisyyden kannalta. Jos yksimielisyyttä ei saavutettaisi, yhteistyön vahvistaminen tässä asiassa etenevän halukkaiden valtioiden välillä mahdollistaisi ensimmäiset edistysaskeleet.

5.3.4 Talouspolitiikan koordinoitua kehitettäessä tulisi pyrkiä seuraaviin tavoitteisiin:

- Kehitetään kasvupolitiikkaa taloudellisen toiminnan ja työllisyyden eduksi, kuten viimeisimmissä huippukokouksissa on esitetty. Tämä edellyttää vaikutuksiltaan rajallisten, muttei merkityksettömien Euroopan investointipankin toimien lisäksi uuden ulottuvuuden antamista julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudelle uusien Euroopan laajuisten perusrakenteiden rahoittamiseksi laajentuneessa unionissa.
- Omaksutaan unionin etunäkökohdat kiteyttävä, aiempaa aktiivisempi teollisuuspoliittinen lähestymistapa ja soveltuva kilpailupolitiikka sekä näiden etunäkökohtien puolustamiseen vahvemmin suuntautunut kauppapolitiikka ja edistetään yhteisiä suurhankkeita ja myönnetään tukia yhteisön budjetista.
- Varmistetaan, että yritykset kehittävät tarkoituksenmukaisesti innovointia edistäviä investointeja ja tutkimusta, jotta Euroopan kilpailukyky vahvistuisi laadullisesti.
- Taataan Euroopan itsenäisyys erityisesti turvallisuuden kannalta keskeisissä teknologioissa (tarpeen vaatiessa tehostamalla yhteistyötä ja asettamalla eurooppalaiset yritykset etusijalle alan julkisissa hankinnoissa).
- Keskitetään yhteinen T&K-politiikka yhteisiin hankkeisiin, joita toteutettaessa kansallinen lähestymistapa sopii Euroopan laajuisiin tavoitteisiin.

5.3.5 Kautta 2007–2013 koskevan uuden talousarvio-ohjelman tulisi painottua Euroopan kilpailukyvyn kehittämiseen. Tätä tarkoitusta varten tulisi

- ennakoida talouden ja teollisuuden muutoksia sekä alueellisia ja sosiaalisia muutoksia aiempaa paremmin sekä tehdä mukautukset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa
- jatkaa maatalouspolitiikan uudistusta asianomaisten tahojen kanssa tähdäten kilpailukykyiseen eurooppalaisen elintarviketeollisuuteen, ympäristönsuojelu- ja kuluttajanturvavaatimusten huomioonottamiseen, sekä maaseudun tasapainoiseen kehitykseen

- vahvistaa unionin kansainvälistä näkyvyyttä tehostamalla kehitysapua, kehittämällä yhteistyökumppanuuksia ja tuemalla eurooppalaisten yritysten investointeja yhteisön ulkopuolisissa maissa, joissa on vahvat kasvunäkymät
- mukauttaa yhteisön tukisääntöjä, eli laajentaa tukien ehdollisuutta (erityisesti taloudellisen lähentymisen alalla mutta myös direkttiivien saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä), pyrkii suurempaan vastavuoroisuuteen edunsaajavaltioiden suhteen (kilpailua suosiva ympäristö yrityksille, hallinnon yksinkertaistaminen, kaupan esteiden poistaminen), valvoo yhteisön tukien yhteensopivuutta kilpailusääntöjen ja valtiontukien kanssa (haitallisten vääristymien ja sellaisten häiriöiden estäminen, jotka voivat johtaa keino-tekoihin siirtymisiin) ja kehittää tuettujen lainojen käyttöä mieluummin kuin painottaa suoraa tukia.

5.4 Rakenteellisten uudistusten johdonmukaisen toimeenpanon takaaminen

5.4.1 Eurooppalaisten luottamusta Lissabonin tavoitteisiin tulee vahvistaa ja pelkoja niiden merkityksestä sekä niistä maksettavasta yhteiskunnallisesta hinnasta tulee hälventää. Nämä uudistukset ovat ehtona kehityksemme tulevaisuudelle avoimessa markkinataloudessa. On varmistettava eurooppalaisen yhteiskuntamallin kestävyys sellaisena kuin se ilmaistaan perusoikeuskirjassa ja sovitettava se yhteen kilpailukyvyyn tavoitteen kanssa.

5.4.2 Kilpailukyvyyn tavoite tulisi myös tuoda nykyistä selkeämmin esille. Komitean mielestä tavoitteena ei tulisi olla maailman paras kilpailukyky, johon pyritään supistamalla kaikki kustannukset minimiin. Tällainen pyrkimys on harhaanjohtava ja käytännössä mahdoton saavuttaa, ja lisäksi se olisi monessa mielessä haitallinen sekä laadullisten, sosiaalisten ja ekologisten haittapuoliensa takia kestämaton. Komitean mielestä tavoitteena tulisi sitä vastoin olla se, että unionilla on kaikki valmiudet täyden ja kestävä kilpailukyvyyn saavuttamiseksi avoimessa ja globalisoituneessa taloudessa. Tähän voitaisiin päästä mm. hyödyntämällä uutta teknologiaa ja organisomalla työskentely ja tuotanto aiempaa innovatiivisemmin pitäen kuitenkin koko ajan mielessä, että Euroopan yhteiskunnallisen kehityksen malli tulee säilyttää ja että sitä tulee lujittaa.

5.4.3 Koordinoitua on kehitettävä toisaalta taloudellisten, sosiaalisten, hallinnollisten ja ympäristöä koskevien uudistusten välillä ja toisaalta jäsenvaltioiden välillä. On tärkeää varmistaa vertailukelpoisuus ja molemminpuolinen vahvistaminen. Ottaen huomioon rakenneuudistusten nykyinen tilanne jäsenvaltioissa tulisi erityisesti

- varmistaa tietoliikenne-, energia- ja liikenneverkkojen yhteensopivuus mahdollisimman hyvässä suhteessa hintaan, laatuun ja turvallisuuteen nähden
- nopeuttaa Euroopan rahoitusmarkkinoiden yhdentymistä tähdäten sujuvuuteen, yhdenmukaistamiseen, turvallisuuteen, kilpailuun ja itsesääntelyyn
- tehostaa tuottavuutta toisaalta suoraan yrityksissä (työn organisoinnilla, tietotekniikalla ja uudella teknologialla) ja toisaalta taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti tehokkailla julkisilla tulonsiirroilla mukaan lukien mittakaavaetujen hyödyntäminen — julkisen sektorin avaaminen ja eurooppalainen yhteistyö julkisissa palveluissa — mikä helpottaisi julkisen talouden alijäämän poistamista
- varmistaa, että tutkimusmäärärahat, joista yksityissektorin on rahoitettava kaksi kolmannesta, ovat sopusoinnussa EU:n asettaman tavoitteen kanssa (3 % BKT:sta) ja että kansallisen tason ohjelmat ovat sopusoinnussa keskenään ja puiteohjelman kanssa
- edistää oppisopimuskoulutusta sekä kouluissa ja yrityksissä tapahtuvaa vuorottelukoulutusta ja helpottaa siihen pääsyä sekä kehittää eurooppalaisia vaihto-ohjelmia yhä kasvavassa määrin
- edistää työnhakijoiden työllistettävyyttä koulutusohjelmilla ja räätälöidyillä tukitoimilla työmarkkinoiden yhdentyessä
- rohkaista sekä nais- että miespuolisia työnhakijoita iästä riippumatta työllistämään itse itsensä helpottamalla hallinnollisia menettelyjä ja ilman vahingollista vaikutusta sosiaaliturvaan
- varmistaa sosiaaliturvajärjestelmän vakavaraisuus ja sen kestävyys Euroopan väestön ikääntyessä sekä pyrkii torjumaan ja ehkäisemään laitonta, pimeää työntekoa
- yksinkertaistaa sääntelyä ja menettelyjä etenkin pk-yrityksiä koskevin osin ja taistella aiempaa tehokkaammin harmaata taloutta vastaan, kuten edellä esitetään
- kohdistaa huomiota ensisijaisesti yritysten perustamisen ja yrittäjyyden edistämiseen ja uudistaa hallinto- ja verosäännöksiä tämän tavoitteen saavuttamiseksi
- vakauttaa kestävä kehitys ja edistää uusia teknologioita tällä alalla — nämä avaavat uusia maailmanlaajuisia markkinoita eurooppalaisille yrityksille — sekä lisätä hyvien käytänteiden vaihtoa, mitä varten olisi hyödyllistä perustaa oma tietokanta.

5.4.4 Euroopan laajuisesti tulisi uudistusten koordinoinnin tukemiseksi

- antaa Euroopan komission puheenjohtajalle ja hänen kollegoilleen erityinen vastuu Euroopan kilpailukykyä koskevien haasteiden huomioonottamisesta, mikä tekee perustelluksi myös tavoitteeseen tähtäävät erityiset aloitteet komission politiikassa; puheenjohtaja voisi nimetä yhden komission jäsenen avustamaan häntä tässä tehtävässä
- kehittää Lissabonin uudistusten toimeenpanoa käsittelevää vertailevaa tulostaulukkoa, jossa korostetaan viranomaisten roolin lisäksi myös kansalaisyhteiskunnan merkitystä
- suunnata EU:n tuet aiempaa paremmin Lissabonin tavoitteiden mukaisesti ja arvioida yhtenäistämisen tuloksia vuosikertomuksissa.

5.4.5 Keskeisenä vaatimuksena tällä hetkellä on vahvistaa eurooppalaisten uskoa unionin rakentamiseen ja sen itselleen asettamaan kilpailukykytavoitteeseen. Tämä edellyttää aiempaa selvempää näkemystä unionin päämääristä ja ääriviivoista samoin kuin rakenteellisten uudistusten taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta kehiksestä. Tämä edellyttää erityisesti sitä, että eurooppalaisen yhteiskuntasuhteiden mallin tuleva kehitys ymmärretään aiempaa paremmin.

5.4.6 Eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn lisääminen edellyttää muun muassa työntekijöiden ammattitaidon parantamista ja heidän kannustamista osallistumaan työn organisointiin sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvistamista yrityksissä. Tämä tapahtuu lähentämällä ja uudistamalla sosiaalisia suhteita.

5.4.6.1 Ratkaisevan tärkeitä ovat yritysten investoinnit henkilöresursseihin: henkilöstö muodostaa yritysten henkisen pääoman ja on keskeinen tekijä tuottavuuden kannalta. Palkan-saajien motivaatio ja heidän työnsä tuottavuus riippuu henkilöresursseihin, erityisesti koulutukseen, tehtävistä investoinneista.

5.4.6.2 Samalla kun elinikäisestä oppimisesta on tullut unionin työllisyyspolitiikan keskeinen tekijä, on huolestuttavaa havaita, että koulutukseen osallistuvien työntekijöiden osuus työvoimasta on kehittynyt epäsuotuisasti: vain keskimäärin 14 prosenttia 25–29-vuotiaista työntekijöistä osallistuu koulutukseen, ja osuus pienenee työntekijöiden iän kasvaessa, siten että 55–64-vuotiaista työntekijöistä koulutukseen osallistuu enää 5 prosenttia.

5.4.6.3 Tuotantojärjestelmässä, jossa työntekijöiltä vaaditaan yhä enemmän teknistä osaamista ja taitotietoa, tilanne antaa aiheen olla huolestunut Euroopan kilpailukykyä. On toivottavaa ja jopa välttämätöntä, että se korjataan. Siksi yritysten on otettava koulutus osaksi strategioitansa keskipitkän tai pitkän aikavälin investointina eikä toimintana, joka mahdollistaa nopean tai jopa välittömän tuoton saamisen sijoituksille.

5.4.6.4 Ammattikoulutusta ja elinikäistä oppimista ei kuitenkaan tule tarkastella erillisinä kysymyksinä. Niiden tulee olla oleellinen osa työntekijöiden uran suunnittelua. Tavoitteena on lujittaa kaikenikäisten työntekijöiden motivaatiota koulutuksen avulla parantamalla heidän ammattitaitoaan ja lisäämällä heidän urakehityksensä dynaamisuutta. Tämän vuoksi ammattitaidon parantamisessa saavutettujen tulosten todentaminen on myös hyödyllinen väline, jota on kehitettävä niin, että yrityksen tavoitteet ja yksilön ammatilliset päämäärät nivELYvät yhteen.

5.4.7 Komitea korostaa myös osuus- ja yhteisötalouden roolia, mikä on ollut useiden komitean lausuntojen aiheena. Komitea muistuttaa, että osuus- ja yhteisötalous voi tarjota mallin kilpailukykyyn parantamiseksi. Se perustuu yhtäältä ihmisten ja yritysten yhteistoimintaan sekä toisaalta kykyyn vastata ihmisten tarpeisiin ja kehittää henkilöresursseja.

5.4.8 Yritysten ja niiden palkansaajien lisäksi myös työmarkkinaosapuolilla on ensisijainen rooli sosiaalisten suhteiden uudelleenmäärittelyssä. Lissabonin toimeksiannossa keskeinen vastuu uudistusten onnistuneesta toteuttamisesta annettiin alun perin yrityksille, työmarkkinaosapuolille ja kansalaisyhteiskunnalle. Komitea pahoittelee syvästi, että kyseiseen asiaan on kiinnitetty aivan liian vähän huomiota EU:n ensimmäisissä keväthuippukokouksissa. Tämä koskee sekä jäsenvaltioiden raportteja että Eurooppa-neuvoston keskusteluja ja päätelmiä.

5.4.9 Tilanne on kuitenkin parantunut, kun työmarkkinaosapuolten edustajat ovat alkaneet järjestää tapaamisia neuvoston puheenjohtajamaan ja komission edustajien kanssa juuri ennen keväthuippukokouksia. Myös työmarkkinaosapuolten (UNICE, CEEP, UEAPME ja Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö) sopima sosiaalidialogia koskeva monivuotinen ohjelma 2003–2005 on auttanut vahvistamaan niiden osallistumista uudistusstrategian täytäntöönpanoon. Kolmeen painopisteeseen (työllisyys, laajentumisen sosiaalinen ulottuvuus, liikkuvuus) keskitetyn ohjelman tavoitteina ovat yhteistoiminta ja yhteiset aloitteet, ja siinä korostetaan erityisesti koulutuksen ja ammattipätevyyden parantamisen merkitystä. Ohjelma antaa siten panoksensa myös eurooppalaisen yhteiskuntamallin määrittelyyn yhdistämällä yritysten taloudellisen kilpailukykyyn parantamiseen sosiaalisten toimien vahvistamisen.

5.4.10 Edellä mainitut työmarkkinaosapuoleet ovat jo käynnistäneet jäsenvaltioissa tärkeitä uudistuksia koulutuksen, työmarkkinoiden ja sosiaalisen suojelun aloilla. On tärkeää, että työmarkkinaosapuolten osavastuuta uudistuksista edistetään korostamalla keväthuippukokousten raporteissa työmarkkinaosapuolten tekemien sopimusten ja aloitteiden merkitystä sekä ottamalla ne mukaan hyvien käytäntöjen vaihtamiseen. Komitea on valmis jakamaan tietoa talous- ja yhteiskuntaelämän toimijoiden osallistumisesta uudistuksiin tietokannan välityksellä.

6 Päätelmät

6.1 Johtopäätöksenä komitea toteaa, että eurooppalaisten yritysten kilpailukyvyyn heikkoudet ovat se kova hinta, joka unionin täytyy maksaa riittämättömästi yrittäjähengestä. Unionin toteuttaminen on edelleen kesken useilla aloilla, uudistusten toimeenpano on viivästynyt ja unioni hyödyntää omia vahvuuksiaan täysin riittämättömästi, usein lyhytjänteisesti ja joskus epäjohtomukaisesti eli itselleen haitallisesti. Tämän havainnon tueksi voidaan esittää neljä keskeistä häiriötekijää:

- Yrittäjähengen edistäminen on puutteellista unionissa sovellettavista vapauksista huolimatta.
- Sisämarkkinoiden toteuttaminen on edelleen kesken niiden laajentumisesta huolimatta.
- Talousliittoa ei ole vieläkään toteutettu rahaliitosta huolimatta.
- Rakennemuutosten toteuttaminen on edelleen heikkoa asiaa koskevista suunnitelmista huolimatta.

6.2 Kyseiset puutteet on korjattava yhteistoimin, jotta Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden yhteenkuuluvuutta voidaan parantaa käyttäen samalla hyödyksi niiden toisiaan täydentävää roolia. Komitea on tyytyväinen siihen, että viimeisimmässä kevätkokouksessaan Eurooppa-neuvosto

- kehotti jäsenvaltioita edistämään uudistuksiin tähtääviä kumppanuuksia, jotka yhdistävät työmarkkinaosapuolet, kansalaisyhteiskunnan edustajat ja viranomaiset.
- ilmoitti tukevansa eurooppalaisten työmarkkinaosapuolten pyrkimystä vahvistaa työmarkkinaosapuolten osallistumista Euroopan uuden muutokumppanuuden avulla.

6.3 Komitea katsoo, että kyseisten kumppanuuksien avulla tulisi sekä unionin tasolla että jäsenvaltioissa pyrkiä luomaan kiireesti sellaiset olosuhteet, jotka mahdollistavat Euroopan kilpailukyvyyn onnistuneen elvyttämisen. Tällöin tulisi kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin asioihin:

- Nopeutetaan sisämarkkinoiden mahdollisimman tehokasta organisointia.
- Kehitetään talousliitosta rahaliiton vertainen järjestelmä.
- Varmistetaan kaikkien niiden tahojen osallistuminen, joita uudistukset koskevat.
- Tehdään kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi innovatiivisia aloitteita, jotka koskevat julkista ja yksityistä sektoria sekä yhdistyksiä.
- Arvioidaan kumppanuuksien tuloksia tulevaisuudessa keväthuipukokouksissa.

6.4 Komitea korostaa tarvetta pitää tinkimättömästi kiinni vuoden 2010 määräajasta. Siihen mennessä on sekä pantava täytäntöön Lissabonin uudistukset että toteutettava yhtenäismarkkinat ja todellinen, kilpailukykyinen talousliitto käyttäen täysin hyödyksi rahaliitosta saadut kokemukset ja ottaen täysimittaisesti huomioon kestävän kehityksen asettamat vaatimukset.

6.5 Komitea toteaa lopuksi, että talouskasvun vahvistuminen helpottaisi tarvittavien uudistusten nopeuttamista huomattavasti. Euroopan unionin tulisi viipymättä toteuttaa tarvittavat toimet yhtenäismarkkinoiden lujittamiseksi ja kysynnän ja tarjonnan piristämiseksi. Näin luotaisiin kestävä edellytykset investointien, kaupan, kulutuksen ja työllisyyden kasvulle.

Bryssel 27. lokakuuta 2004

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Anne-Marie SIGMUND